

УДК 311.17:330.59:316.334.55(477)

Г. М. Луньова,
старший викладач,
кафедра фундаментальних економічних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: luneva-a2015@yandex.ru

Статистичний аналіз рівня життя сільського населення України

Проведено статистичний аналіз рівня життя сільського населення України за період 2010–2014 роки з використанням основних економічних та соціальних показників. За результатами аналізу окреслено напрями підвищення життєвого рівня населення в сільській місцевості.

Ключові слова: сільське населення, рівень життя, доходи, ресурси, заробітна плата, зайнятість, прожитковий мінімум, бідність.

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем економіки України є низький рівень життя населення, особливо сільського. Поглиблення диспропорцій людського розвитку, висока диференціація доходів спричинюють стан депривації, посилюють відчуття знедоленості, є передумовами загострення суперечностей між різними верствами населення, що, у свою чергу, стає причиною дестабілізації політичної та соціально-економічної ситуації в країні. Для покращання життєвого рівня громадян необхідні чіткі та виважені кроки влади, що ґрунтуються на детальному і глибокому аналізі основних тенденцій та широкого спектру показників, які характеризують різні аспекти рівня життя населення.

Питаннями дослідження рівня життя та доходів населення займаються такі вчені, як І. Борейко, О. Кондирін, Е. Лібанова, В. Мандибура, О. Мельниченко, О. Мірошніченко, І. Проніна, М. Татаревська, Л. Черенко. З погляду більшості з них, розробка механізмів підвищення життєвого рівня населення є одним із найскладніших економічних завдань, яке необхідно вирішити в умовах суспільної трансформації на засадах оптимального узгодження інтересів різних соціальних верств. Незважаючи на численні розробки, питання оцінки життєвого рівня сільського населення залишаються дискусійними й недостатньо опрацьованими, зокрема у частині формування системи індикаторів та конструювання інтегрального показника.

Метою статті є аналіз основних показників, а також пошук та вдосконалення механізмів стабілізації і подальшого зростання рівня життя сільського населення України.

Рівень життя населення – це сукупність соціально-економічних відносин та умов, що визначають досягнутий у суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення та оцінюються системою показників, які характеризують матеріальні основи, стан і розвиток добробуту населення. Науковцями розроблені та пропонуються

різноманітні показники для оцінки рівня життя населення. Як правило, у статистичній практиці використовується комплекс економічних та соціальних індикаторів життєвого рівня [1, с. 8]. До економічних показників, що характеризують рівень матеріального добробуту населення, відносять такі: макроекономічні; матеріальної забезпеченості; витрат і споживання матеріальних благ. Соціальний блок, який характеризує рівень суспільно-політичного та інтелектуального розвитку, охоплює показники зайнятості населення, освітнього рівня, стану здоров'я населення, стану довкілля, демографічні показники та ін.

Поділяємо думку М. Татаревської, що використання деяких показників для оцінки життєвого рівня саме сільського населення є неможливим у зв'язку з відсутністю інформаційного забезпечення [2, с. 50]. Крім того, не всі показники є репрезентативними для сільської місцевості. У статті для оцінки рівня життя сільського населення проаналізовано рівень доходів, зокрема заробітної плати, вивчено основні показники бідності, виявлено тенденції природного руху та зайнятості сільських жителів.

Рівень життя населення, в основному, визначається його доходами, що формуються з таких грошових і натуральних надходжень до сімейного бюджету: оплати праці; доходів від підприємницької діяльності; доходів від особистого господарства; доходів від власності; безготівкових пільг та субсидій; пенсій; стипендій; різних допомог (зокрема грошової допомоги та грошової оцінки негрошової допомоги від родичів та інших осіб) тощо.

Від суми доходів населення безпосередньо залежить рівень його забезпечення матеріальними та культурними благами, стан здоров'я і відтворення робочої сили. На рис. 1 відображена динаміка обсягу загальних місячних доходів сільських домогосподарств України у розрахунку на 1 особу за 2010–2014 роки [3; 4; 5].

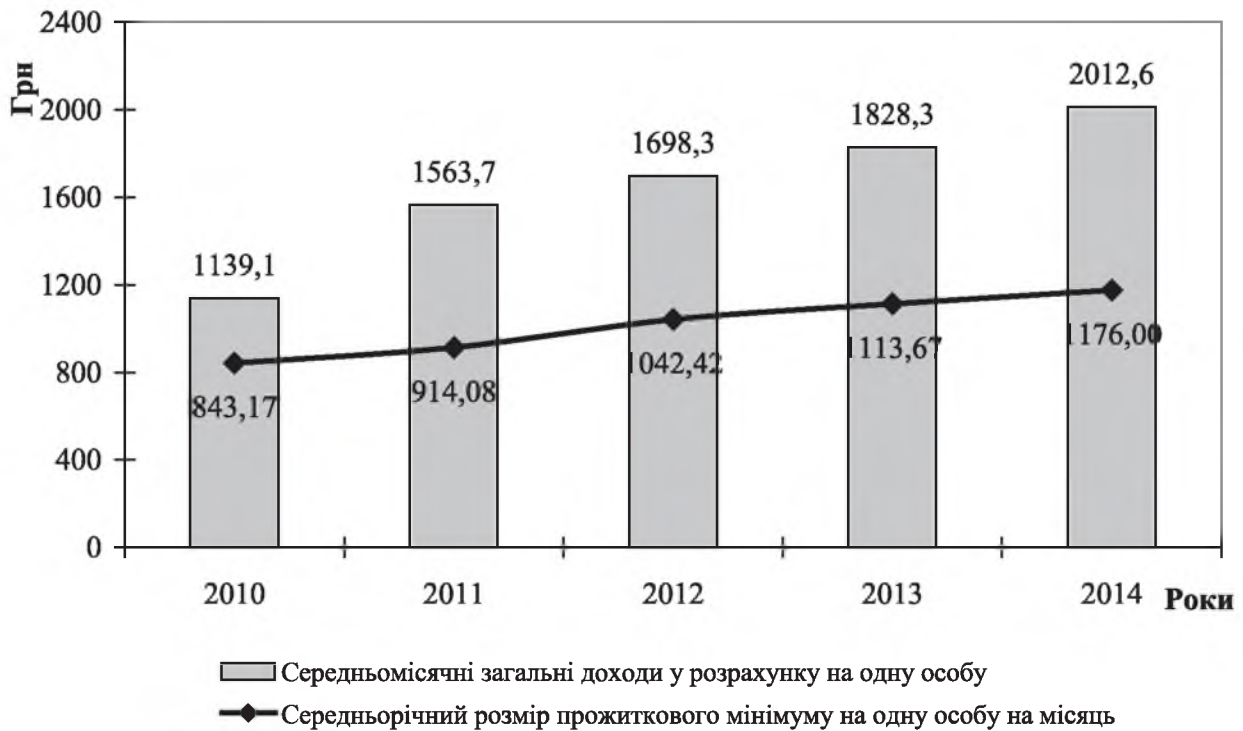

Рис. 1. Номінальні середньомісячні середньодушові доходи сільських домогосподарств та прожитковий мінімум за 2010–2014 роки

Тобто номінальний середній місячний дохід сільського жителя поступово збільшувався і становив у 2014 році 2012,6 грн, що на 76,7% перевищувало показник 2010 року. Показники доходів

щороку значно переважають розмір прожиткового мінімуму. Динаміка же реальних доходів сільського населення дещо відрізняється (табл. 1, авторські розрахунки за даними [3; 4; 5; 6]).

Таблиця 1

Динаміка реальних середньомісячних доходів сільських домогосподарств у розрахунку на 1 особу за 2010–2014 роки

Роки	Номінальні доходи, грн	Індекс споживчих цін, %	Реальні доходи, грн	Темп зростання реальних доходів, %		Темп приросту реальних доходів, %	
				базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий
2010	1139,1	109,1	1044,1	x	x	x	x
2011	1563,7	104,6	1494,9	143,2	143,2	+43,2	+43,2
2012	1698,3	99,8	1701,7	163,0	113,8	+63,0	+13,8
2013	1828,3	100,5	1819,2	174,2	106,9	+74,2	+6,9
2014	2012,6	124,9	1611,4	154,3	88,6	+54,3	-11,4

Розрахунки показують, що зростання реальних середньомісячних доходів сільського населення відбувалося до 2014 року, причому ланцюгові темпи приросту щорічно зменшувались. У 2014 році, внаслідок різкого підвищення індексу споживчих цін, реальні доходи сільських домогосподарств узагалі зменшилися на 11,4% порівняно з 2013 роком.

Середньомісячні номінальні доходи сільського населення лише на 7,9% нижчі за доходи міських жителів (у 2014 році показник для останніх становив 2184,7 грн). Проте для детального порівняння рівня матеріальної забезпеченості сільських та міських домогосподарств доцільно розглянути структуру їх загальних доходів (табл. 2, за даними [5]).

Структура загальних доходів домашніх господарств України у 2014 році
(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Реальні доходи, грн	Міські поселення		Сільська місцевість	
	грн	%	грн	%
Оплата праці	2572,28	56,9	1535,24	35,1
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	244,74	5,4	225,94	5,2
Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	18,80	0,4	410,51	9,4
Доходи від власності	16,31	0,4	100,95	2,3
Пенсії	1020,13	22,5	1091,86	25,0
Стипендії, допомоги та субсидії, надані готівкою	188,61	4,2	177,47	4,1
Грошові допомоги від родичів та інших осіб	218,56	4,8	173,08	3,9
Інші грошові доходи	66,19	1,5	73,45	1,7
Усього грошових доходів	4345,62	96,1	3788,50	86,7
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	69,54	1,5	491,98	11,3
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії та палива	21,02	0,5	15,07	0,3
Пільги безготівкові на оплату санаторно-курортних путівок, послуг транспорту, зв'язку	21,74	0,5	7,17	0,2
Грошова оцінка допомоги від родичів та інших осіб продовольчими товарами	64,51	1,4	64,56	1,5
Усього негрошових доходів	176,81	3,9	578,78	13,3
Усього загальних доходів	4522,43	100,0	4367,28	100,0

Отже, особливостями структури загальних доходів сільських домогосподарств є низька питома вага заробітної плати та відносно висока – натуральних доходів. Заробітна плата (основне джерело доходів) у структурі доходів сільських домогосподарств на 21,8 в. п. нижче, ніж у міських (відповідно, 35,1% проти 56,9%). Друге місце у структурі доходів домашніх господарств займає пенсія, відмінність між частками якої набагато менша і протилежна за знаком: 2,5 в. п., або 25,0% у сільській місцевості та 22,5% у містах України.

Різницю між загальними та грошовими доходами домогосподарств складають негрошові доходи, у складі яких найбільшу частку має вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель. У сільських домогосподарствах ця сума дорівнює 491,98 грн (11,3% загальних доходів), а у міських – 69,54 грн, або у 7,1 раза менше.

Більший обсяг натуральної частини загальних доходів у сільських домогосподарствах зумовлений наявністю в них землі та інших засобів виробництва. Це уможливило продуктивне використання наявних ресурсів праці, що утворюються

внаслідок скорочення шансів отримати оплачувану роботу за наймом за межами домогосподарства або займатися підприємництвом. Працю в особистому підсобному господарстві селяни традиційно розглядають як альтернативу зайнятості у суспільному виробництві.

Діяльність зі створення матеріальних благ усередині домогосподарства неінституціоналісти пояснюють двома обставинами: обмеженістю доходів та індивідуалізацією потреб [7]. Перша обставина зумовлює прагнення до економії грошових коштів, тобто сімейна економіка компенсує домашньою працею недостатність сімейного бюджету. Друга обставина сприяє усуненню протиріччя між індивідуальними потребами і масовим виробництвом. Ситуація в економіці України складається так, що наразі для сільських домогосподарств на перший план виходить саме мотив економії.

Значну частку загальних доходів сільських домогосподарств (9,4%) становлять доходи від продажу сільськогосподарської продукції. Офіційна статистика засвідчує зростання частки господарств населення у виробництві продукції сільського господарства (табл. 3, за даними [6]).

Частка господарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства

Види продукції	1990 рік	2014 рік	Зміна частки (+, -), в. п.
Валова продукція сільського господарства, усього, в тому числі:	29,6	44,7	+15,1
– картопля та овочі	58,7	91,2	+32,5
– плоди та ягоди	53,6	81,8	+28,2
– молоко	24,0	76,7	+52,7
– м'ясо (у забійній вазі)	28,9	38,7	+9,8
– вовна	11,2	85,2	+74,0

Дані таблиці свідчать, що частка домогосподарств у загальному виробництві сільськогосподарської продукції зростає, за окремими позиціями – у рази (наприклад, у 7,6 рази у виробництві вовни). Основними причинами розширення економічної діяльності в рамках сільського домогосподарства, на наш погляд, є відсутність постійного грошового заробітку, низька функціональність сільського ринку праці, невисокий рівень заробітної плати в сільському господарстві та, як наслідок, зниження життєвого рівня сільського населення. Варто зауважити, що збільшення обсягів виробництва продукції у межах домогосподарства призводить до зниження якості життя сільського населення, адже при цьому зменшується частка вільного часу у загальному бюджеті часу. Подальший розвиток дохідної бази сільських домогосподарств повинен іти в напрямі скорочення рівня натуральної частки у споживанні, посилення їх ринкових позицій та спеціалізації. Для цього необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на полегшення реалізації

сільськими домогосподарствами своєї продукції, сприяння їх матеріально-технічному забезпеченню та виробничому обслуговуванню.

Важливим аспектом є необхідність значного підвищення оплати праці в сільській місцевості. На сьогодні рівень середньомісячної заробітної плати у сільському господарстві є одним із найнижчих у країні (рис. 2, за даними [8]). Середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві у 2014 році складала 2476 грн, що у 1,4 рази менше за показник по країні, в 1,6 рази менше, ніж у промисловості, у 2,8 рази менше, ніж у фінансовій та страховій діяльності. Частка домогосподарств у сільській місцевості, у складі яких немає працюючих осіб, складає 38,4%, а одна працююча особа – 47,0% сільських домогосподарств [6]. Коефіцієнт економічного навантаження на працюючого члена сільського домогосподарства (відношення загальної кількості його членів до числа працюючих) дорівнює 2,63 (у середньому по Україні – 2,27, у міських домогосподарствах – 2,11).

Рис. 2. Середньомісячна заробітна плата за сферами економіки України у 2014 році

Для характеристики рівня життя населення у вітчизняній і зарубіжній практиці також використовують показники бідності: абсолютної і відносної. Згідно з Методикою комплексної оцінки бідності, становище бідного населення характеризується такими показниками [9]:

- рівень бідності за відносним критерієм – відношення чисельності населення, рівень витрат якого є нижчим від межі бідності за відносним критерієм, до загальної чисельності населення України. Межа бідності за відносним критерієм визначається за фіксованою часткою середньодушових еквівалентних сукупних витрат – 75% їх медіанного рівня (серединна позиція упорядкованого за зростанням середньодушових витрат ряду населення у розрахунку на одну умовну особу);
- рівень крайньої бідності за відносним критерієм – відношення чисельності населення, рівень сукупних витрат якого є нижчим від межі крайньої бідності за відносним критерієм, до загальної чи-

сельності населення України. Межа крайньої бідності за відносним критерієм визначається як 60% медіанного рівня сукупних витрат у розрахунку на одну умовну особу;

- рівень бідності за абсолютним критерієм (прожитковим мінімумом) – відношення чисельності бідного населення, рівень доходів якого є нижчим від межі абсолютної бідності за критерієм законодавчо встановленого прожиткового мінімуму, до загальної чисельності населення України;
- рівень бідності за питомою вагою витрат на харчування – визначається часткою витрат на харчування у загальній сумі витрат домогосподарства. За міжнародними стандартами, якщо зазначена частка витрат перевищує 50% від доходів сім'ї, це свідчить про низький рівень життя в країні.

Зазначені показники для сільського населення України наведені в табл. 4 (авторські розрахунки за даними [3; 4; 5]).

Таблиця 4

Основні показники бідності сільського населення України за період 2010–2014 рр.

(%)

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Зміна частки (+, -), в. п.
Рівень бідності за відносним критерієм	22,0	19,8	19,6	19,4	19,2	-2,8
Рівень крайньої бідності за відносним критерієм	9,6	8,3	7,8	7,5	7,3	-2,3
Рівень бідності за абсолютним критерієм (прожитковим мінімумом)	12,9	11,2	12,7	10,8	9,3	-3,6
Рівень бідності за питомою вагою витрат на харчування	48,2	48,7	47,9	57,7	59,3	+11,1

Отже, рівень бідності сільського населення за відносним критерієм зменшився за досліджуваний період на 2,8 в. п., рівень крайньої бідності за національним критерієм – на 2,3 в. п.; рівень бідності за критерієм прожиткового мінімуму – на 3,6 в. п. Зростає лише рівень бідності за структурним критерієм, що базується на законі Енгеля, який характеризує структуру витрат населення залежно від рівня матеріального добробуту. Так, частка витрат на харчування у 2010 році складала

менше половини загальної суми витрат сільських домашніх господарств (48,2%), а у 2014 році вона зросла на 11,1 в. п.

Статистичні дані дають змогу отримати доволі якісні рейтинги суб'єктивної бідності, оскільки дані обстеження умов життя домогосподарств, яке проводить Державна служба статистики на постійній основі, містять блок самоідентифікації бідності (табл. 5 за даними [10; 11]).

Таблиця 5

Результати самооцінки сільськими домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2010 і 2014 роках

(%)

Показники	2013 р.	2014 р.	Зміна частки (+, -), в. п.
Частка домогосподарств, які протягом року постійно відмовлялися у найнеобхіднішому, крім харчування	37,4	41,3	+3,9
Частка домогосподарств, яким протягом року не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	3,9	3,4	-0,5
Частка домогосподарств, які відносять себе до бідних	65,1	75,5	+10,4

Тобто у 2010 році 37,4% сільського населення країни зазначили, що вони постійно відмовляти собі у найнеобхіднішому, крім харчування, а 3,9% населення не вдавалося забезпечити навіть достатнього харчування. У 2014 році перший із названих показників зріс майже на 4 в. п., а другий незначним чином знизився. Якщо у 2010 році майже дві третини (65,1%) сільського населення України віднесли себе до категорії бідних, то у 2014 році цей показник перевищив три чверті (75,5%).

Бідність у сільській місцевості призводить до збільшення еміграції (у тому числі нелегальної), погіршення стану здоров'я нації, зниження народжуваності, зростання смертності, а відтак до посилення процесів депопуляції (перевищення числа померлих над кількістю народжених). Чисельність наявного сільського населення на 1 січня 2015 року складала 13,2 млн осіб, або 30,9% від всього населення України [12, с. 6]. Водночас у таких областях, як Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька та Закарпатська у сільській місцевості проживає більше половини населення (від 52,2% до 62,9%).

У 2014 році в сільській місцевості народилося 161,7 тис. осіб, а померло 240,6 тис. осіб [6]. Коефіцієнт природного приросту мав від'ємне значення і дорівнював $-5,9\%$. У міських поселеннях цей показник складав $-3,0\%$, а в середньому по Україні становив $-3,8\%$. Високе від'ємне значення показника природного приросту у сільській місцевості формується за рахунок значного переважання смертності над народжуваністю (відповідно, 18,2 особи проти 12,3 особи на 1000 осіб населення). За даними опитування населення країни, проведеного компанією Research&Branding Group у березні 2012 року, 68% українців вважають, що населення країни скорочується через низький рівень життя, 24% – через збільшення рівня смертності та є результатом державної соціальної політики [13].

Серед соціальних показників для оцінки рівня життя населення найчастіше використовують показники зайнятості та безробіття. Низька зайнятість та високе безробіття негативно впливають на життєвий рівень населення. У табл. 6 (за даними [6]) проаналізовано рівень безробіття населення у поселенському розрізі за 2010–2014 роки.

Таблиця 6

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за період 2010–2014 рр.

(%)

Групи населення	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Зміна частки (+, -), в. п.
Усе населення	8,1	7,9	7,5	7,2	9,3	+1,2
Міські поселення	8,6	8,0	7,6	7,1	9,2	+0,6
Сільська місцевість	7,1	7,5	7,4	7,3	9,5	+2,4

Наведені дані свідчать, що у 2014 році середні рівні безробіття (за методологією МОП) в Україні практично не залежали від типу поселення. Водночас темпи зростання рівня безробіття за п'ять років є найвищими серед сільського населення (2,4 в. п. порівняно з 0,6 в. п. для міського населення).

Отже, за результатами проведеного аналізу можна зробити висновок про низький рівень життя сільського населення України. Ситуація з недостатністю бюджетних коштів в умовах економічної нестабільності в країні вимагає пошуку шляхів економічного зростання. Збільшення обсягів виробництва реального ВВП в умовах повної зайнятості та стабільного рівня цін дасть можливість підвищити життєвий рівень та вирівняти доходи різних верств населення. Одним із напрямів підвищення рівня життя сільського населення в Україні є посилення державної підтримки розвитку сільського малого підприємництва, що сприятиме зниженню рівня безробіття та підвищенню доходів домашніх господарств.

Активний розвиток сільського підприємництва неможливий без створення сприятливої законодавчої бази, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості села. Для цього потрібно здійснити такі кроки: на законодавчому рівні створити конкретні механізми та розробити відповідні інструменти стимулювання розвитку малого сільського підприємництва; удосконалити систему кредитування суб'єктів малого підприємництва, насамперед із сільської місцевості; сформувати механізм отримання безвідсоткових кредитів для ведення господарства сільськими безробітними громадянами, застрахованими на випадок безробіття. Такі кредити потрібно надавати за рахунок Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Одним із різновидів сільського підприємництва є діяльність у сфері зеленого (сільського) туризму. Однак сьогодні в Україні найбільочішим питанням для власників зелених садіб є відсутність пільгового кредитування.

Як напрям подальших досліджень зазначимо пошук механізмів формування інформаційно-аналітичного забезпечення соціально-економічного моніторингу життєвого рівня сільських жителів,

що дозволить здійснювати більш якісний і поглиблений аналіз закономірностей змін рівня життя сільського населення та прогнозувати тенденції його розвитку.

Список використаних джерел

1. Мірошніченко О. Ю. Статистичне оцінювання рівня життя населення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.10 "Статистика" / О. Ю. Мірошніченко. – К., 2008. – 25 с.
2. Татаревська М. С. Рівень життя сільського населення: оцінювання та напрями поліпшення : [монографія] / М. С. Татаревська. – Одеса : ВМВ, 2007. – 298 с.
3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : [стат. зб.] / відп. за вип. І. І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 368 с.
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : [стат. зб.] / відп. за вип. І. І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 377 с.
5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2014 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : [стат. зб.] / відп. за вип. І. І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 379 с.
6. Статистичний щорічник України за 2014 рік : [стат. зб.] / за ред. І. М. Жук. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 586 с.
7. Лукашевич М. П. Соціологія економіки : [підруч.] / М. П. Лукашевич. – К. : Каравела, 2005. – 288 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua – Назва з титул. екрана.
9. Про затвердження методики комплексної оцінки бідності : Наказ Міністерства соціальної політики України від 08.10.2012 р. № 629 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12>
10. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2011 року) : [стат. зб.] / відп. за вип. І. І. Осипова. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 74 с.
11. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2015 року) : [стат. зб.] / відп. за вип. І. І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 76 с.
12. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2015 року : [стат. зб.] / відп. за вип. Г. М. Тимошенко. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 111 с.
13. 68% українців вважають, що населення країни зменшується через низький рівень життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/51471>

References

1. Miroshnichenko, O. Yu. (2008). *Statystychne otsiniuvannia rivnia zhyttia naselennia* [Statistical evaluation of living standards of the population]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Tatarevska, M. S. (2007). *Riven zhyttia silskoho naselennia: otsiniuvannia ta napriamy polipshennia* [The standard of living of the rural population: assessment and areas for improvement]. Odesa: BMB [in Ukrainian].
3. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2010 rotsi (za danymy vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv Ukrainy): stat. sb. [Expenditures and resources of households of Ukraine in 2010 (according to the household living conditions survey of Ukraine)]. (2011). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2012 rotsi (za danymy vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv Ukrainy): stat. sb. [Expenditures and resources of households of Ukraine in 2012 (according to the household living conditions survey of Ukraine)]. (2013). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2014 rotsi (za danymy vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv Ukrainy): stat. sb. [Expenditures and resources of households of Ukraine in 2014 (according to the household living conditions survey of Ukraine)]. (2015). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].
6. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2014 rik*: stat. sb. [Statistical Yearbook of Ukraine, 2014]. (2015). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].

7. Lukashevych, M. P. (2005). *Sotsiologiya ekonomiky [Sociology of Economics]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

8. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

9. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 08.10.2012 r. № 629 “Pro zatverdzhennia metodyky kompleksnoi otsinky bidnosti” [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine of October, 08, 2012, N 629 “On approval of methodology of poverty complex assessment”]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12> [in Ukrainian].

10. Samootsinka domohospodarstvyamy Ukrainy rivnia svoikh dokhodiv (za danymy vybirkovoho opytuvannia domohospodarstv u sichni 2011 roku): stat. sb. [Ukraine Households Self-Perceived of Their Income (according to households' sample survey in January 2011)]. (2011) *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Samootsinka domohospodarstvyamy Ukrainy rivnia svoikh dokhodiv (za danymy vybirkovoho opytuvannia domohospodarstv u sichni 2011 roku): stat. sb. [Ukraine Households Self-Perceived of Their Income (according to households' sample survey in January 2015)]. (2015) *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Chyselnist naiavnoho naselennia Ukrainy na 1 sichnia 2015 roku: stat. sb. [Actual population of Ukraine on January 1, 2015]. (2015). *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].

13. 68% ukraintsiiv vvazhaiut, shcho naselennia krainy zmenshuietsia cherez nyzkyi riven zhyttia [68% of Ukrainian consider that the population of Ukraine decreased due to low living standards]. *tyzhden.ua*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/News/51471> [in Ukrainian].

А. М. Лунева,

старший преподаватель,

кафедра фундаментальных экономических дисциплин,

Национальная академия статистики, учета и аудита

Статистический анализ уровня жизни сельского населения Украины

Выполнен статистический анализ уровня жизни сельского населения Украины за 2010–2014 годы с использованием основных экономических и социальных показателей. По результатам анализа очерчены направления повышения жизненного уровня населения в сельской местности.

Ключевые слова: *сельское население, уровень жизни, доходы, ресурсы, заработная плата, занятость, прожиточный минимум, бедность.*

Н. М. Lunova,

Senior lecturer,

Department of Fundamental Economic Disciplines,

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Rural Population of Ukraine: Statistical Analysis of Living Standards

Low living standards of the population, especially rural one, are an urgent socio-economic problem for the Ukrainian economy. The purpose of this article is analysis of characteristics and indicators of living standards of the rural population in Ukraine, to find and improve the mechanisms for their stabilization and consequent growth. The living standards of the rural population are assessed by analyzing the incomes (including the wages) and main indicators of poverty, and finding out the tendencies of natural movement and employment of rural population.

The analysis shows an increase in the nominal average monthly incomes of the rural population and an insignificant gap between incomes of the rural population and the urban population. However, real incomes of the rural households in 2014 fell due to rapidly growing consumer price index.

There's a wide gap between the structure of total incomes of rural and urban households, including the gap between the shares of wage and income in kind. While the share of wage (main source of income) for rural households is 35.1% of the total income, for urban households it is 56.9%. A large share of total incomes of rural households (9.4%) originates from sales of agricultural products. The essential reasons behind the expansion of economic activities within a rural household are absence of permanent cash earning, low functionality of the

labor market, lower salaries in the agricultural sector and, consequently, the falling living standards of the rural population.

According to sample survey of households, conducted by the State Statistics Service of Ukraine, while in 2010 the share of the rural population classifying themselves as “poor ones” had been 65.1%, in 2014 it grew up to 75.5%.

The measures of natural growth and employment are used as social indicators for assessment of living standards of the rural population in Ukraine. The analysis shows the falling numbers of the rural population in Ukraine, caused, first and foremost, by depopulation (with numbers of deaths exceeding births). The employment rate in 2014 was 9.3% Ukrainian average and 9.5% in the rural area.

The analysis leads to the conclusion on the low living standards of the rural population in Ukraine. A way to enhance them is to intensify the government support to small rural businesses, which would enable to reduce the employment rate and increase the household incomes.

Keywords: *rural population, living standards, incomes, resources, wages, employment, living wage, poverty.*

Бібліографічний опис для цитування:

Луцьова Г. М. Статистичний аналіз рівня життя сільського населення України / Г. М. Луцьова // Статистика України. – 2016. – № 2. – С. 27–35.

УДК 311.17:336.717.061(477)

А. В. Непран,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету,

E-mail: nepran-hepu@mail.ru

Статистичний аналіз диференціації банківського кредитування в Україні

Проведено статистичний аналіз диференціації банківського кредитування в Україні. Процес регіонального кредитування охарактеризовано як асиметричний. Зроблено висновок, що рівень концентрації кредитних ресурсів у великих промислових центрах досягається за рахунок вилучення та перерозподілу кредитних ресурсів із інших регіонів. Вказано на необхідність протидії централізації банківського кредитування на державному рівні.

Ключові слова: *кредити, депозити, диференціація банківського кредитування, регіональна асиметрія, регіональний розвиток, концентрація кредитних ресурсів, перерозподіл кредитних ресурсів, ресурсна база банків.*

Поглиблення міжрегіональних відмінностей, що відбувається в Україні з початку 1990-х років, значною мірою було викликано посиленням територіальної диференціації банківського кредитування. Економічні результати впливу нерівномірності розвитку банківського кредитування окремих територій різноманітні, і в останні роки вони стають все більш серйозними. Особливу актуальність для України набуває вирішення цієї проблеми в сучасних умовах, оскільки кризові явища в банківській сфері ведуть до посиленої диференціації банківського кредитування, що породжує ряд проблем для держави, а саме: уповільнення загальнонаціональних темпів економічного зростання, пов'язане з необхідністю виділення коштів на зменшення регіональної асиметрії, а не на стимулювання розвитку; вилучення та перерозпо-

діл фінансових ресурсів; виникнення депресивних територій; підвищення соціальної напруженості в країні; посилення дезінтеграційних процесів і т. д.

Вивчення типу регіонального розвитку в зіставленні з динамікою банківського кредитування дає ключ до управління процесами регіональної асиметрії. Поглиблений аналіз цих процесів дозволить оцінити міру перерозподілу кредитних ресурсів з погляду досягнення регіональної збалансованості.

Вивченням та аналізом різних проблем нерівномірності банківського кредитування та її проявів у вигляді диспропорцій присвячені роботи таких учених, як В. Гець, З. Герасимчук, Г. Карчева, В. Кудряшов, А. Мороз, М. Савлук, Т. Смовженко, М. Хмелярчук та ін. Досліджуючи обсяги і структуру кредитування за регіонами, М. Хмелярчук робить висновок: “Банківське кредитування регіонів України є дуже нерівномірним: кредитні вкладення вітчизняної банківської системи переважно